

Bir Ekonomik Suç: Ödeme Tahhüdünü İhlal ve Tazyik Hapsi

Uğur BAYTUN

Yrd. Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi

Salihli Meslek Yüksekokulu

Öz: Ödeme taahhüdünü ihlal eden “borçlu” lar belirlenen süre içinde taahhütlerini yerine getirmedikleri takdirde “tazyik hapsi” olarak üç ay ile bir ay arasında değişen hapis cezası ile karşılaşmaktadırlar. Bu ceza borçlarını ödeme zorluğu içinde olan birçok “küçük esnaf” ve “çiftçi” nin işlerinin daha da bozulmasına yol açabilecek olan bir uygulamadır. Cezaevlerinin “profesyonel” müdavimleri ile diyalog kurma ortamına gelen bu kişilerin profesyonel suçla tanışma tehlikeleri de bulunmaktadır. Basit ekonomik suçlara hürriyeti bağlayıcı cezadan vazgeçilmesi hem iş kaybı gibi telafisi zor olan sonuçların oluşmasını ortadan kaldıracak hem de esnaf ve çiftçiyi “sabıkalı” algısına düşmekten kurtaracaktır. Karşılıksız çek olayında hapis cezasının kaldırılması ve bu kanun çıkarılırken ortaya konan gerekçeler, taahhüdü ihlal sonucu uygulanan ceza için de geçerli kabul edilmelidir. Taahhüdü ihlale verilen hapis cezaları yerine, ekonomik cezaların takdir edilmesi ve ilgili yasanın bu şekilde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Borçlar Hukuku, İcra ve İflas Hukuku, Taahhüdü ihlal, Ekonomik suç, Tazyik hapsi.

An Economic Crime: Violation of the Payment Commitment and Preventive Detention

Abstract: Debtors in violation of its commitment to pay within the specified time can be punished with a 3 month or 1 year of imprisonment known as preventive detention if they fail to fulfill their commitments. This fine is a possible application that can lead further business deterioration of small retailers and farmers who are in debt payment difficulties. These people can probably meet the dangers of professional crime in the prisons when they have chance to speak to “professional” criminals of the prisons. Punishment, Abandonment of restricting freedom for a simple economic crime and punishment both prevents job losses and also removes the perception of rogue tradesmen and farmers. The reasons of abandonment of imprisonment for bad cheque should be applied to the fines sentenced for violation of the payment commitment, too. In this context, it is suggested that relevant law should be revised again and preventive detention must be removed.

Key Words: Law of obligations, Bankruptcy and foreclosure law, Violation of the payment commitment, Economic crime, Preventive detention.

GİRİŞ

İcra ve İflas Kanunu'nun "Borçlunun Ödeme Şartını İhlali Halinde Ceza" başlıklı 340.maddesinde "111 inci madde mucibince veya alacaklının muvafakatı ile icra dairesinde kararlaştırılan borcu ödeme şartını, makbul bir sebep olmaksızın ihlal eden borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra borçlu borcun tamamını veya o tarihe kadar icra veznesine yatırmak zorunda olduğu meblağı öderse tahliye edilir; ödemelerini tekrar keserse, hakkında tazyik hapsine yeniden karar verilir. Ancak, bir borçtan dolayı tazyik hapsinin süresi üç ayı geçemez" denilmektedir. Bu nedenle şekil şartları yerine getirilerek imzalanan taahhüt yerine getirilmez ise bir "tazyik hapsi" söz konusu olmaktadır. Bu hüküm borçluyu, ödeme şartını yerine getirmeye yönelik olarak vazedilen, kötü niyeti önlemeye çalışan ve taahhütte bulunurken "samimi" olmayı zorlayan bir hükümdür. Ancak, ekonomik şartların piyasayı global krizlerle ezdiği ve özellikle kimi zaman aniden içine düşülen krizlerin neden olduğu iş kayıpları sonucunda sadece kötü niyetli⁵ olan kişiler değil, beklentilerinin altında gelir elde eden veya iş kayıpları yaşayan önemli sayıda esnaf, çiftçi ve diğer kesimlerden kişiler de⁶ taahhüdü ihlal nedeniyle bu cezalar ile karşılaşmışlardır. Haklarında ceza uygulanan kişiler genelde "iş ve piyasası" bozulmuş ve toparlanmak için zamana ve çalışmaya ihtiyacı olan kişilerdir. Ancak işlerinin zaten 'sallantıda' olduğu bir dönemde 'hapis cezası' ile karşılaşmaları bu kişilerin iş/gelir/borç/ödeme ilişkilerini iyice içinden çıkılmaz hale getirmektedir.

İyi niyetli ama ödeme şartını yerine getiremeyen borçlu hapse girince, işlerinin organizasyonu, müşteriler, pazar, para akışı, kaynak bulma vs gibi konularda yapacak bir şeyi kalmadığından borç ödeme imkanını tamamen

---

⁵ Kaldı ki taahhüdü ihlal cezaları, kişilerin artık taahhütte bulunmamaları gerektiği bilincinin oluşmasına da yol açmış ve birçok yerde ve durumda uygulama şansını yitirmeye başlamıştır. Çünkü kötü niyetli borçlular kanunların açıklarını iyi bilmekte veya iyi danışmanlıklar alarak bu tür cezalardan nasıl korunacaklarını da daha iyi bilmektedirler. Avukatlar veya işi bilenler tarafından borçlulara "aman sakın ha ikinci TV ve dolap haczedilmesin diye taahhütte bulunmayın" gibi ifadelerle tembihlerde bulunmaktadırlar (akfikir.com, 2012). Tazyik hapsi uygulaması artık profesyonel olamayan, sadece 'acemi' ve iyiniyetli olanları cezalandırır hale gelmiştir.

⁶ Ceza ve Tutukevleri İzleme Kurulu sıfatıyla Salihli bölgesinde izleme alanımız olan bazı cezaevlerinde yapılan izlemelerde sadece ticaret ve tarımla uğraşan kişilerin değil "devlet memuru" veya "öğretmen" ünvanlı kişilerin de taahhüdü ihlal'den hapis yattıkları gözlenmiştir.

kaybedebilmektedir. Kişinin ‘hapsedilmesi’ fiilen gerçekleştiği anda alacaklının alacağını tahsil edebilmesi daha da müşkül hale gelmektedir.

Bilindiği gibi karşılıksız çek düzenleme ile ilgili bazı cezai uygulamalar (hapis cezası) 6273 sayılı kanun ile uygulamadan kaldırıldı. Bu çalışmada basit ekonomik bir suç olarak ‘taahhüdü ihlal’ veya ‘ödeme şartını ihlal’ olarak adlandırılan suça verilen hapis cezasının, uygulama aşamasında ‘tutuklu’lar nezdinde meydana getirmesi muhtemel sakıncaları vurgulandığı gibi, uygulamanın hem anayasa hem de tarafı olduğumuz bazı uluslararası sözleşmeler karşısındaki durumu incelenmektedir. Ayrıca 5941 sayılı kanunda değişiklik öngören tasarısının TBMM’ne sunulması sırasında ortaya sürülmüş olan gerekçelerden yola çıkılarak ‘ödeme taahhüdünü ihlal’ suçunun da basit ekonomik suç olarak değerlendirilip, cezasının aynı anlayışla ekonomik olarak ele alınması ve uygulamadan kaldırılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Ekonomik Suç ve Ekonomik Ceza

Ekonomik suç, genelde iyi niyetli ancak ödeme güclüğü nedeniyle ‘borcunu ödeyememe’ olarak dar anlamda ele alınacaktır. Beyaz yakalı suçlar olarak anılan rüşvet, ihaleye fesat karıştırma, hayali ihracat, hileli iflas vb. gibi ekonomik dolandırıcılıklar veya uyuşturucu ticareti vb. yasadışı ticaret suçları konumuz dışındadır. “İhaleye fesat karıştırma, edinimin ifasına fesat karıştırma, fiyatları etkileme, kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma, ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması, mal ve hizmet satımından kaçınma, tefecilik, gibi suçlara verilen cezalara hukukçulardan veya diğer sivil toplum örgütlerinden itiraz gelmemiştir. Bu kanun maddeleri ile düzenlenen suçlar, ekonomik suçlar olarak nitelenmiş ise de cezaları hapis cezasıdır. Yani ekonomik ceza değildir” (Ensari, 2005:58).

Ekonomik bir suça ekonomik ceza verilme gerektiği konusunda yaklaşımlar olduğu gibi karşı olan görüşler de mevcuttur. “Ekonomik suçların önlenmesi için alınacak önlemler ve verilecek cezalar ile, ülkenin girişimcilerinin çalışmalarını engellemek değil, çalışmalarının önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmalıdır” (TOBB, 2005:3).

“Gelişmiş ülkelerde genel olarak ekonomik suça, ekonomik ceza verilmektedir. Sermaye Piyasaları Türkiye’ye çok lazım olacak. Gayri insani ve ağır cezalar sorun çözseydi idam cezaları anayasalardan kalkmazdı” (Ensari, 2005:58).

“Bu konuda daha makul gözüken kademeli bir yaklaşımdır. Bu kapsamda ağır nitelikli ve ülke ekonomisi ve fertlerin haklarına büyük zararlar veren fiiller suç sayılmalı, diğerleri idari müeyyidelerle karşılanmalıdır” (Tezel, 1987:52).

6273 sayılı kanundan önce de meclise sunulan bazı kanun tasarılarında aynı görüşlere yer verilmiş bulunmaktadır. “Çağdaş ceza hukukunda, ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucu bu ilişkilerden doğan ve netice itibarıyla cezai müeyyideyi gerektiren eylemlere, hürriyeti bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak öngörülmesi, ‘ekonomik suça ekonomik ceza’ ilkesinin doğmasına yol açmıştır” (TBMM Rapor, 2003:58).

“Cezanın meslekten men, ya da hapis cezası gibi onur kırıcı cezalar olmayıp, ekonomik bir suça, ekonomik cezalar verilmesi şeklinde gerçekleştirilmesi gerekir” (Özbilen, 2001).

Karşı olan görüşlerin temel dayanağını ise genel olarak basit ‘ekonomik darlık’ nedeni olan suçlardan ziyade beyaz yakalı suçların oluşturduğu görülmektedir. Ekonomik suç tanımlanırken genel olarak ‘beyaz yakalı suçlar’ öne çıkmakta, “mali suça parasal ceza anlayışının çok yerinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü hileli yollarla vergi kaçakçılığı yapılması ekonomik suç oluşturma yanında topluma karşı işlenmiş bir suç niteliği taşımaktadır” (Karakoç, 2004:108) ifadelerinde olduğu gibi örnekler de bunun üzerinden verilmektedir.

Ekonomik suç tanımına genel olarak vergi kaçakçılığı, hileli iflas vs gibi masum olmayan suçlar dahil edilince “Ekonomik suça ekonomik ceza formülü, ceza hukuku biliminin kabul ettiği kural değildir. ‘Ekonomik suça ekonomik ceza’ tekerlemesine, hiç bir ceza hukukçusu taraftar değildir” (Özgenç, 2005:76) veya “Ekonomik suça ekonomik ceza prensibi gelişmiş ülkelerde dahi terk edilmeye başlanıyor; olmasa bile, ben, yine de hürriyeti bağlayıcı cezadan yanayım” (Üzeltürk, 2005:239) denilerek doğal olarak ekonomik suça ekonomik ceza kabul edilemez bulunmaktadır.

Anayasa, Uluslararası Sözleşmeler ve Yasal Düzenlemeler Işığında “Tazyik Hapsi”

Karşılıksız çekte hapis cezasını ortadan kaldıran 6273 Sayılı Kanun’un çıkarılmasında hürriyeti bağlayıcı cezalara yöneltilen eleştirilerin etkili olduğu görülmektedir. Kanunun gerekçesinde de bu duruma “5941 Sayılı Çek Kanunu’nun 5 inci maddesinde, karşılıksız çek keşide etme suçu için adli para ceza öngörülmüş olmasına karşılık, bu paranın ödenmemesi durumunda infazı para cezasının hapis cezasına dönüştürülmesi suretiyle yerine getirildiğinden, adli nitelikteki bu yaptırım yukarıda saydığımız ilkeler gerekçe gösterilmek suretiyle gerek uygulamada gerekse doktrinde uzun zamandır eleştirilere maruz kalmıştır” ifadeleriyle değinilmektedir.

Anayasa'nın 38. maddesine "Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz" hükmü eklenmiştir. (RG, 17.10.2001, S.24556, Mükerrer Baskı). Burada yorum kişilerin lehine geliştirilerek, ödeme taahhüdü de bir sözleşme gibi algılanmalıdır. Çünkü taahhütte bu taahhüdü yapan ile muhatap olarak diğer tarafların sözleşmesi söz konusudur. Anayasanın bu maddesine rağmen kişilerin ödeme taahhüdünü ihlal nedeniyle hapse atılması ile ilgili yasal düzenlemelerin bu bakış açısı ile anayasaya aykırı olduğu kanısı uyanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi aşağıda örneği verilen benzer kararlarında yasallık ile hukukiliği birbirinden ayıran ve kamu yararı/kışi yararı yaklaşımını "toplumsal yarar" olarak yeniden yorumlayan yaklaşımlar getirmiştir.

"Ceza verme hakkının esasını, adaletle sınırlandırılmış toplumsal yarar düşüncesi oluşturur. Bunun doğal sonucu olarak da, bir düzenlemeye giderken yasakoyucu kamu yararını en az kişî yararı kadar düşünmek durumundadır. Kamu yararının takdiri ise Yasama Organının yetkisindedir. Ne var ki yasakoyucu kamu yararı düşüncesiyle eylemlere dilediği miktarda ceza saptamayacağı gibi, kişinin temel hak ve özgürlüklerini demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olarak sınırlayamaz. Yasakoyucunun ceza saptamadaki yetkisinin sınırını 'hukuk devleti ilkesi' oluşturur" (R.G., 1994:18).

Bu kararda özellikle hapis cezasının meydana getireceği korku ve caydırıcılığın para cezası ile de sağlanabileceği öngörülmektedir. "Bu yönden yasakoyucunun para cezasının ağırlaştırılmış biçimiyle kişide yaratacağı korkutuculuk ve caydırıcılıktan toplum adına yararlanmayı düşünerek, özgürlüğü bağlayıcı cezanın, para cezasına çevrilmesinde ayrı kural kabul etmesinin eşitlik ilkesine aykırı bir yönü yoktur" (R.G., 1994:18). Yaklaşım, hapis cezası ile sağlanmak istenen toplum yararı veya kamu otoritesinin para cezası ile de pekala sağlanabileceğini ifade etmesi açısından ilginçtir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de Anayasa'da yer alan düzenlemenin benzeri bir yaklaşımı içermektedir. "Sözleşmenin 4.Ek Protokolü'nün 1.maddesi 'borçtan dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılma yasağı'nı düzenlemektedir. Buna göre; 'Hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz'. 3.Madde, "sözleşmeden doğan borcu" korumaktadır. Sözleşme bir para borcuna ilişkin olabileceği gibi satın alma, satma borcuna ilişkin de olabilir. Aynı şekilde bir şeyi verme, yapma, yapmama taahhütleri de kapsamdadır" (Soygüt, 2006:258).

Bu nedenle “ihmal, hile ve kötü niyet dışında kalan veya en azından ülke ekonomisi bakımından ağır sonuçlar doğuran ekonomik suçlar dışındakilere ekonomik ceza uygulanması, çağdaş dünyada genellikle kabul edilen ve izlenen bir politikadır.” denilerek çağdaş uygulamanın (sınırlı suçlar olmak üzere) ekonomik suça mümkünse ekonomik cezanın verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur” (Soygüt, 2006:258).

“İcra taahhüdü, icap ve kabul ile oluşan bir sözleşme değil midir? "Sözleşmeden kaynaklanan bir edimin yerine getirilmemesinden ötürü hiç kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağını" söyleyen Anayasanın 38.maddesi T.C. Mahkemelerini bağlamıyor mu? Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi Ek 4 Nolu Protokolün 1. Maddesi ile paralel bir düzenleme olan Anayasanın bu hükmü neden görmemezlikten geliniyor” (Ofloğlu, 2012).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, borcunu ödemeyen bir kişi hakkında verilen hapis cezası ile ilgili olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 4.Ek Protokolü'nün 1.maddesini dikkate alarak kişinin boccundan dolayı hapis ile cezalandırılmasının aleyhinde karar vermiştir. Ceza Genel Kurulu, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4. Protokolü'nün 1. maddesi, borçlar hukuku ilişkisinden kaynaklanan borçlarını rızasıyla ödemeyen bir borçlunun bu yüzden hapis cezasıyla cezalandırılmasını yasaklamıştır” ana gerekçesiyle savcılığın tutuklama lehinde yaptığı itirazı reddetmiştir (Surlu, 2010).

6273 sayılı “Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” gerekçesinde basit ekonomik suçların cezasının hapis olarak verilmesinin sakıncasına değinilmiş ve “Anayasanın 13.maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında ölçülülük ilkesine riayet edileceği düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 3 üncü maddesinde düzenlenen yaptırımların orantılı olması ve ceza hukukunun son çare olma özelliği (ikincillik ilkesi) bu anayasal ilkenin bir yansımasıdır. 5237 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin gerekçesinde, ‘Suç işlenmesiyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kimseye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekir. Çünkü ancak haklı ve suçun ağırlığıyla orantılı bir yaptırım ile suç işleyen kişinin bu fiilinden pişmanlık duyması ve yeniden topluma kazandırılması söz konusu olabilir. Ceza hukuku işlemlerinin yapılmasıyla, sağlanması beklenen yarar ve verilmesi imkân dâhilinde olan zarar arasında bir oranın bulunması, aksi takdirde işlemde vazgeçilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, ceza hukuku, toplumsal barışın devamı bakımından başvurulması kaçınılmaz olduğu zaman devreye girmelidir. Buna göre hukuki veya idari sorumluluğun yeterli olduğu durumlarda adli nitelikteki cezalar verilmemelidir.” denilerek hem suçun karşılığının kendi cinsinden olması yani ekonomik olması hem de suç ve ceza

ilişkisinde orantılılık bulunması gerektiği tespiti yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi kararından yapılan bir aktarmada da “Cezaların, suçların ağırlık derecelerine göre önleme ve iyileştirme amaçları da gözönünde tutularak adaletli bir ölçü içerisinde konulması ceza hukukunun temel ilkelerindedir” (Sönmez ve Ayaz, 1999:108) görüşü temel prensip olarak dikkate sunulmaktadır.

Tazyik Hapsi ve Muhtemel Sakıncaları

6273 Sayılı kanunun tespitleri içinde en dikkat çekici olanı cezanın ‘topluma kazandırma’ fonksiyonudur. Basit ekonomik suçlardan dolayı hapis ile tazyik edilmiş kişilerin günümüz cezaevi şartlarında ve diğer suçlularla aynı mekânda buluşmaları ile ‘topluma’ tekrar kazandırma bir yana, tamamen ‘toplum dışına itilme’ tehlikesi daha yakın durmaktadır.

Ödeme şartını ihlalden hüküm giymiş olanların profesyonel suçlularla aynı ortamlara alınmaları, toplumda sabıkalı yaftası taşımaları gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.⁷ Cezaevlerinde bulunan birçok ‘ödeme taahhüdünü ihlal’ hükümlüsü toplumda suç’un yaygınlaşması açısından olumlu bir durum oluşturmamaktadır. Çünkü cezaevleri gerçek bir ıslah ortamını oluşturamamaktadır. “Foucault hapishane üzerine yaptığı çalışmalarda hapishanelerin, suçluları namuslu bireyler haline getirmenin aksine, onları daha çok suça eğimli kıldığını ileri sürmektedir. Etki daha ziyade tersinedir ve hapishane, daha ziyade suça eğilimli davranışlara yöneltir demektir” (Kızmaz, 2007:50-51). Cezaevleri genel olarak ‘ceza’ için var olduğundan ve ‘ıslah’ fonksiyonunu tam olarak yerine getiremediğinden, suçu meslek olarak yaşayan kişilerle, ödeme güçlüğü nedeniyle hapse giren kişileri bir araya getirmek, toplumsal açıdan daha önemli sorunlara yol açma potansiyeli taşımaktadır. “Giddens suçluların cezaevlerinde geçirdikleri süre içerisinde daha çok suç becerisini öğrendiklerini, cezaevinden çıktıktan sonra ilişkilerini devam ettirebilecekleri azıllı suçlular ile cezaevinde tanıştıklarını belirtmekte ve bu sebeple, şiddet/suç eylemlerinin normal ve sıradan bir eylem olarak algılanmasında cezaevi faktörünün içerdiği suçluluk potansiyeline dikkat çekmektedir” (Kızmaz, 2007:58).

Cezaevleri çeşitli suçlardan ceza almış farklı suç dalları konusunda ‘uzmanlaşmış’ ve ‘kıdemli’ suçlularla doludur. Bunlar bazı durumlarda ceza

---

⁷ Ceza ve Tutukevleri İzleme Kurulu sıfatıyla Salihli bölgesinde izleme alanımız olan bazı cezaevlerinde yapılan izlemelerde, taahhüdü ihlalden hapis yatan kişilerin hemen hepsi artık kendilerini “sabıkalı” gibi hissettiklerini ifade etmektedirler

süresinin sonunda dışarıya çıktıklarında dostluklarını ve kabiliyetlerini yeni eylemlerde kullanmak üzere birleştirmekte, suç işleme konusunda ‘şirketleşme’ yoluna gitmektedirler. Bu konuda basında da zaman içinde haberlere konu olmuştur (haberler.com, 2012). “Cezaevleri kriminojenik mekanlar olarak görülmektedir. Bu anlamda cezaevleri; mahkûmların, kriminal teknikleri, tutumları ve değerleri öğrendikleri yerler olarak dikkat çekmektedir. Bu sebeple mahkûmlar cezaevinden salıverildikten sonra, birlikte oldukları insanlarla aynı şekilde yeniden suç işleyebilmektedirler. Burada, bireylerin yeniden suç işlemelerinde cezaevinde deneyim kazandıkları olgusu karşımıza çıkmaktadır” (Kızmaz,2007:52). Bu yönüyle suç kabiliyet ve yeteneklerini aktarma, paylaşma konusunda cezaevleri adeta bir okul görevi üstlenmektedir. “Feldman da, cezaevinde bulunan suçluların birbirlerine suç deneyimlerini, kariyerlerini aktardıklarını ve benimsettirdiklerini ileri sürmektedir” (Kızmaz, 2007:55).

Ödeme taahhüdünü ihlal nedeniyle tazyik hapsine tabi tutulanlar, genelde mali olarak zor durumda olan ve işleri iyi gitmediği için ödemelerini yapmayan/yapamayan kişilerden oluşmaktadır. Bunların hapse atılmaları iki yönüyle sakınca oluşturmaktadır.

Birincisi, suç ve suçlu ile temas ve profesyonel suçlularla dostluk, işbirliği sonucu suç konusunda profesyonel hale gelme riskidir.

İkincisi ise, ödeme gücüyle hapse giren kişinin ekonomik zorluklarla devam ettirmeye çalıştığı işinin iyice tehlikeye girmesi, işyerinin kapanması ve var olan dengelerinin iyice bozulması ihtimalidir. Hapse giren diğer kişilerle karşılaştığında borcunun ödeyemeden dolayı hapse atıldığını bilen kişilerin kendilerini haksızlığa, adaletsizliğe uğramış ve fiileri ile orantılı olmayan bir cezaya çarptırılmış olduklarını hissetmeleri sözkonusudur. “Bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmeleri, onların toplumdaki dışlandıkları yönünde bir duyguya kapılmalarına yol açmaktadır. Bu dışlanma duygusu da, onların suçlu gruplarla ilişkiye girmelerinde etkili olmaktadır” (Kızmaz, 2005:167).

Hayatında hiçbir şekilde asayiş müessir bir suç işlememiş kişinin sadece mali bir nedenle hapse atılması, profesyonel suçlularla bir araya gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Normal yaşamında belki de hiçbir zaman bir araya gelmeyeceği ve temas kurmayacağı kişilerle en azından üç ay birlikte yaşamak zorunda kalan ‘ödeme taahhüdünü ihlali’ suçluları, toplum açısından suçlu meslek haline getirmiş suçluların sayısının artması ihtimali nedeniyle risk oluşturmaktadır.

Genelde hapse atılan kişilerin onları meşgul edecek faaliyetleri de fazla değildir. Ödeme taahhüdünü ihlal nedeniyle hapse atılan kişiler ise genel olarak kısa süreli olarak hapse girdikleri için, uzun süreli mahkûmlara göre, oyalayıcı

faaliyetlere katılmaları daha zordur. En kolay yapılacak olan, kurulacak dostluklar veya sohbet ortamlarına katılmak olmaktadır.

Hayatında hiç suç işlememiş biri ile suçu meslek haline getirmiş bir kişi ne konuşur? Genel olarak suçu meslek haline getirmiş kişiler bu tip ortamlarda daha etkin (kıdemli) durumda ve diğerleri ise daha edilgen konumdadırlar. Etkin tarafın, kendi fikir, eylem ve planlarını aktarması ve bazı işbirlikçilere kapı açması ihtimali daha baskındır.⁸

Profesyonel suçların önemli kısmı (anlaşmazlık, öfke, intikam vb durumlar hariç olmak üzere) kolay para kazanma, çabuk zengin olma, çalışmadan çok kazanma gibi amaçlarla işlenmektedir. Mali anlamda yaşadığı sıkıntılarla hapse girmiş olan bir kişinin de, en büyük isteğinin, bir an önce yüklü miktarda para kazanıp borçlarını ödeyebilmek olduğu tahmin edilebilir. İyi niyet çerçevesinde var olacağını düşünebileceğimiz bu tür bir yaklaşım, kolay para kazanma yolunu açabilecek olan suç teklifi ile karşılaşınca nasıl bir sonuç ortaya çıkma ihtimali vardır? ‘Aç kurt fırın deler’ atasözümüzün gereği, borç içinde bulunan, işini, özgürlüğünü kaybetmiş bir kişinin içinde suç unsuru da barındırmakta olan kolay para kazanma teklifi ile karşılaştığında meyledebilmesi mümkündür. Eğer bu gerçekleşirse tam bu noktada toplum tam anlamıyla zarar etmiş demektir. Suç işleme teklifi kabul gördüğü anda, kişinin ekonomik suçtan hapse girmesinden itibaren bir işyerinin kapanması, birkaç kişinin işsiz kalması, devlet veya kişilerin alacaklarını ‘gerçek’ anlamda alamamış olmaları, topluma bir ‘profesyonel suçlu’ kazandırılmış olması gibi birden fazla kaybet/kaybet durumu gerçekleşmiş olacaktır.

Taahhüdü ihlal nevinden fiillere verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın kaldırılması gereğine olumsuz yaklaşım gösteren görüş sahiplerinin cezaevlerinin günümüzdeki fonksiyon ve etkilerini de dikkate almış olmaları gerekmektedir. Hürriyeti bağlayıcı cezanın anılan sakıncaları önlenbilirse uygulanabilmesi mümkündür. Yüz kızartıcı olmayan basit ekonomik suçlara verilen tazyik cezasının uygulanması mutlaka gerekiyorsa öncelikle cezaevi şartlarının uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Buna göre tazyik cezasına tabi tutulanların diğer mahkûmlarla temasının önlenildiği ve ayrı mekânlarda tutulabildiği şartlar sağlanırsa diğer sakıncaları saklı kalmak koşuluyla uygulama makul görülebilir. Ancak günümüz cezaevi şartlarında ve yer darlığı

---

⁸ Ceza ve Tutukevleri İzleme Kurulu sıfatıyla Salihli bölgesinde izleme alanımız olan bazı cezaevlerinde yapılan izlemelerde, cezaevlerinde ödeme taahhüdünden yatan mahkumlara diğer mahkûmlar tarafından, çıktıktan sonra beraber “iş görme” teklifi yapıldığı, taahhüd cezası hükümlüler tarafından ifade edilmiştir.

sorunları içinde bir ayrıştırma mümkün olmadığından, tazyik hapsine tabi tutulan kişilerin diğer mahkûmlarla temas kurması kaçınılmaz olmaktadır.

‘Sabıkalı’ Borçlu ve Devlet/Toplum İlişkisi

Devletin amacı toplum içerisinde bulunan ‘sabıkalı’ sayısını artırmaktan ziyade azaltmak olarak hayata geçmelidir.⁹ 6273 sayılı kanun tasarısı gerekçesinde de aynı hususa “Ceza hukukunun, son dönemde gelişen ve yukarıdaki açıklamalarla yakından ilgili olan önemli ilkelerinden biri de “ekonomik suçta ekonomik ceza verilmesi” dir. Buna göre, ekonomik nitelikteki suçların yaptırımını hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlar şeklinde olmalıdır” şeklinde ifade edilmektedir.

Devlet, alacaklarını garanti altına almaya çalışırken, ekonomik ve toplumsal dengeleri de gözetmek zorundadır. Sadece suç olarak belirlediği fiillerin cezalandırılmasına ve kamu otoritesinin sağlanmasına odaklanmak yerine, uygulamanın yol açabileceği ekonomik ve sosyal tahribatı da öngörebilmek zorundadır. Örneğin bazı istatistiklerde ekonominin büyümesi yeni açılan işyeri sayısı ile de ölçülmektedir. Hapse atılan her ödeme şartını ihlal mağduru kapanan bir işyeri olarak gayri safi milli hasılaya ve işsizlik sayılarına olumsuz etki edecek potansiyele sahiptir.

Toplumumuzda hapse giren kişiye genelde mesafeli bir yaklaşım vardır. Hapse girip çıkan bir kişinin bir süre sonra neden girip çıktığı unutulmakta ve sadece ‘hapse atılmış’ olduğu bilgisi hafızalarda kalmaktadır. Bu kişiler tekrar işlerinin başına dönmüş bile olsalar, müşteri ve iş yaptığı kesimler açısından ‘sabıkalı/sakıncalı’ görülme riskleri vardır. Ekonomik hayatta güven unsurunun son derece önemli olduğu düşünülürse piyasada ‘güven kaybına’ uğramış

---

⁹ Seçim bölgesi ile ilgili olarak Antalya Milletvekili Gürkut Acar’ın Adalet Bakanlığı’na sunduğu bir soru önergesine verilen, 1903/3904 sayılı ve 9.5.2012 tarihli cevabi yazıda sadece Antalya ilinde önemli sayıda kişinin basit ekonomik nedenlerle tazyik hapsine tabi tutulduğu görülmektedir. Yazıda yer alan rakamlara göre il genelinde ilgili tarihe kadar (bu tarih aralığının ne olduğu da yazıdan kesin olarak nalaşılmamakla beraber), yaklaşık 5500 kişi taahhüdü ihlalden hapse girmiştir. Soruşturması devam eden dosyalar bu sayıya dahil değildir. Bu ise il nüfusunun binde 3’üne tekabül etmektedir.

birinin müşteri bulması, işini yürütebilmesi, mal alabilmesi, işyeri kiralayabilmesi gibi işleri başarabilmek için zorlanacağı öngörülebilir.¹⁰

Bu konu çerçevesinde devlet ve kişi borçları ile ilgili olarak da aynı sakıncalara değinmekte fayda bulunmaktadır. Devlete borcunu ödeyemediği için hapse atılan bir kişinin hapiste yattığı her gün için belli bir miktar borcunun düşülmesi de, zararları faydasından daha fazla olan bir uygulamadır. Bu uygulama ile devletin kasasına nakit olarak giren bir değer yoktur. Bilakis hapiste yatan kişi devletten aylık olarak bir istihkak almakta ve devlete yük olmaktadır. Sonuçta hedeflenen ile elde edilen arasında mantıksız bir tezat oluşmaktadır. Devlet alacağını tahsil edemediği için kişiyi hapse attığında alacağını yine tahsil edemediği için pratikte hiçbir fayda elde edemediği gibi, ödediği istihkak parası da devletin bütçesinden çıkmaktadır. Borçlunun yattığı her gün için devlete olan borcunun bir kısmının ödenmiş olduğu varsayımı ise çok daha büyük bir mantık dışı tezadı oluşturmakta ve cezalandırma yetkisinin faydasız kullanımına örnek teşkil etmektedir. Kişiye verdiği hapis eziyetini ‘kişi lehine maliyetlendirme’ ve devlet alacağından düşme, hazineye herhangi bir nakit girişine neden olmadığına göre, bu uygulama devleti, duygularını tatmin için borçlusunu “döven/işkence eden” kişiler konumuna indirgemektedir.

Taahhüdü İhlal’e verilen tazyik hapsi cezasının olumsuzlukları göz önüne alınarak, çeşitli yasama dönemlerinde milletvekilleri tarafından uygulamanın kaldırılması yönünde çeşitli girişimlerde bulunulmuş, soru önergeleri verilmiş

---

¹⁰ Ceza ve Tutukevleri İzleme Kurulu sıfatıyla Salihli bölgesinde izleme alanımız olan bazı cezaevlerinde yapılan izlemelerde, taahhüdü ihlalden hapis yatan kişilerin özellikle aynı bölgede ikamet ediyor olmaları halinde, hastalandıklarında beldenin hastanesine gitmek istemedikleri öğrenilmiştir. Çünkü kişiler orada daha önceden tanıdıkları insanların kendilerini elleri kelepçeli olarak görmelerinden çekinmektedirler. Aynı şekilde taahhüdü ihlalden hapis yatan bu kişilerin hemen hepsi artık kendilerini “sabıkalı” gibi hissettiklerini ifade etmektedirler.

(veliagbaba.com, 2013)¹¹ veya kanun teklifleri (tbmm.gov.tr, 2012)¹² hazırlanmıştır. Bu teklifler henüz kanunlaşmamış ve komisyonların raflarında bekletilmektedirler.

SONUÇ

6273 sayılı kanun gerekçesi ve konu hakkında ileri sürülen görüşler ışığında, mali cezalardan olan devlet alacağı için veya ‘ödeme taahhüdünü ihlal’ nedeniyle öngörülen tazyik amaçlı hapis cezaları uygulamadan kaldırılmalı ve bunun yerine borçlunun ödeme taahhüdünü yerine getirebileceği ortam oluşturabilecek çalışma benzeri cezalar uygulanmasının önü açılmalıdır.

Borcunu ödeyemeyen kişilere uygulanan tazyik cezasının, devlet hizmetlerinde (borcunu ödeyene veya tazyik süresi kadar) çalıştırıp, örneğin tahakkuk edecek ‘en azından asgari ücret miktarını alacağından düşmek’ biçiminde yapılırsa daha insani, hukuki, ekonomik ve mantıklı bir sonuca ulaşılabilecektir. “Cezaevi veya hapsedme cezasının varlığının yanı sıra basit suçlar işleyen bireylerin tümünün cezaevine gönderilmemesi, cezaevi alternatifi

---

¹¹ “Ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi, hürriyeti bağlayıcı ceza verilmemesi gerektiği yolundaki genel hukuk prensibi uyarınca “taahhüdü ihlal suç” türünün hakkaniyete uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Temeli, özel hukuk sözleşmeden doğan bir yükümlülüğe aykırı davranış şeklinde özetlenebilecek taahhüdü ihlal eyleminin bir borcun ödenmemesi bakımından hapisle tazyiki sizce doğru mudur? Borç ödeme taahhüdünü yerine getirmedi diye bir kişiyi hapse atmak çağdaş ceza hukuku sistemleriyle bağdaşmakta mıdır? Borcunu, taahhüdünü yerine getirmeyerek ödemediği için hapisle tazyik edilen, bu nedenle işyerini, dükkânını, atölyesini vb kapatmak zorunda kalan, özetle çalışamayan kişinin hapiste yatarak para kazanıp borcunu ödemesi mümkün müdür? Karşılıksız çekten kaynaklı hapis cezalarını ortadan kaldıran yasal düzenlemeler karşısında, taahhüdü ihlal eyleminin hapisle cezalandırılmak dışında başka hukuksal yaptırımlara bağlanmasına dönük çalışmalarınız bulunmakta mıdır. İİK’nun taahhüdü ihlal eylemine hapis cezası öngören 340.maddesi Anayasamızın 38.maddesine aykırı mıdır? Taahhüdü ihlal şeklinde tümüyle özel hukuk alanını ilgilendiren bir hukuksal ihtilafın hapisle cezalandırılmasının ortadan kaldırılmasına dönük yasa hazırlığınız var mıdır?”

¹² 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi: Teklifte, borcunu ödeme taahhüdünde bulunmasına rağmen makul bir sebep olmaksızın borcunu ödemeyenler için hapis cezası yerine idari para cezası uygulanması öngörülmüştür.

bazı kurumların veya yaklaşımların geliştirilmesi” (Kızmaz, 2007:65) uygulamasının ‘topluma kazandırma’ amacına daha çok hizmet edeceği kabul edilmelidir.

Devlete olan borcunu ödeyemeyen veya ödeme taahhüdünü yerine getiremeyen bir kişi zorunlu kamu hizmetinde çalıştırıldığında, elde edeceği asgari kazanç ile borçlarını ödeme şansına sahip olacağı gibi, hürriyeti bağlayıcı bir ceza almadığı için çalışmadan arta kalan zamanında da bozulan işlerini düzene sokma şansını da yakalayabilecektir. Fakat bunlar yerine hapis tazyiki ile karşılaştığında, yukarıda sayılan faydaların hiçbirinin oluşma ihtimali yoktur.

Basit ekonomik suçlara verilen hapis cezalarının hem kişilerin ekonomisine hem devlet ekonomisine zarar verdiği ve kişileri suç ve suçlu ile tanışma konusunda itici bir rol oynadığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Borcunu ödeyemeyen kişilerin hapisle cezalandırılmasının borcun ödenmesine katkı sağlamadığı gerçeği de unutulmamalıdır.

Girişte de belirtildiği gibi kötü niyetli veya iyi danışmanlıklar/tebiihler almış borçlular zaten taahhütte bulunmamaktadırlar. Fiili bir durum haline gelmeye başlayan bu sürecin, yasal boşluklar nedeniyle kamu otoritesini (hedeflenenin aksine) daha fazla zaafa uğratması nedeniyle de yeniden ele alınması gerekmektedir.

Borçlunun hapse girmesinin alacaklının alacağının ödenmeme riskini artırması göz önüne alınarak, hapis cezaları yerine, ekonomik suçlara verilecek olan ekonomik tazyik/cezalarla, hem alacaklı kişi/devlet, hem de borçlu/mükellef kişiler için ‘kazan-kazan’ yöntemi seçilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, 1903/3904 sayı ve 9.5.2012 tarihli yazısı.

Anayasa Mahkemesi, E.No:1990/35, K.No:1991/13 R.G: 27.10.1994-22094 (15-24).

Ensari B., *Şirketlerin Ekonomik Suçlara Yönelik Önlemleri*, TOBB, Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu, (30 Nisan-1 Mayıs 2005), Yayın No:2005/25, Ankara, Ekim 2005.

Foucault M., *İktidarın Gözü*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2003, s.83 ve s.254’den aktaran Zahir KIZMAZ “Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:Nisan 2007, Sayı:17: 44-68, s.50-51.

Giddens A., *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç yayınları, 2000, s.199’den aktaran Zahir Kızmaz, “Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi”,

BAYTUN, Bir Ekonomik Suç: Ödeme Tahhüdünü İhlal ve Tazyik Hapsi.....

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:Nisan 2007, Sayı:17: 44-68, s.58

İçli T., Ögün A., Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları, 1999:s.43’dan aktaran Zahir Kızmaz, “Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:Nisan 2007, Sayı:17: 44-68, s.55

Karakoç Y., “Hukuki Nedenlerden Kaynaklanan Vergi Kayıp ve Kaçakları”, 19.Maliye Sempozyumu, “Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları”, 10-14 Mayıs 2004 Antalya, Uludağ Ün. İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, Yaklaşım Yay.,Ağustos 2004.

Kızmaz Z., “Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:Nisan 2007, Sayı:17, (44-68).

Kızmaz Z., “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklamada Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2005, Cilt : 29, No: 2, 149-174.

Ofluoğlu R., “Taahhüdü İhlal (Ödeme şartının ihlali) mutlaka suç olmaktan çıkarılacak”, Kasım 2012,

Özbilen Ş., “Türkiye’de İktisadi Krizin Temel Nedenleri ve Bir Mali Sistem Reform Önerisi II”, Yeni Türkiye Dergisi, **Kriz Özel Sayısı**, Eylül-Ekim 2001.

Özgenç İ., “Yeni Türk Ceza Kanununun İhale Sürecinde İşlenen Suçlara İlişkin Düzenlemeleri, TOBB, Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu, (30 Nisan-1 Mayıs 2005), Yayın No:2005/25, Ankara, Ekim 2005.

Surlu A.Ö., “İnsan Haklarının ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yargıtay İçtihatlarına Yansımaları”, **TBB Dergisi**, Sayı 87, 2010 (150-194).

Soygüt M.B., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mahkemesi Kararlarında Mükellefin Suç ve Cezalara İlişkin Hakları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:5 Sayı:10 Güz 2006/2, (253-265).

Sönmez E., Ayaz G., Vergi Yargısı, Oluş Yayıncılık, Ankara, Şubat 1999.

TBMM, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/433) Dönem: 22.Yasama Yılı:1. (S. Sayısı:58), 20.1.2003.

Tezel A., “Şirket ve Kooperatifler Hakkında Yanlış Bilgi, Arttırma ve Eksiltmelere İlişkin Suçlar, Kamu Taahhütlerinde Hile”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Tasarısı Sempozyumu, İstanbul-1987.

- TOBB, Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu, (30 Nisan- 1 Mayıs 2005), Yayın No:2005/25, Ankara, Ekim 2005.
- Üzeltürk H., “Ekonomik Suçlar ve Vergiler”, TOBB, Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu, (30 Nisan- 1 Mayıs 2005), Yayın No:2005/25, Ankara, Ekim 2005.
- <http://www.adaletbiz.com/taahhodu-ihlal-odeme-sartinin-ihlali-mutlaka-suc-olmaktan-cikarilacak-makale-242.html>, 14.12.2012.
- <http://www.akfikir.com/taahhodu-ihlal-ve-yanlis-anlamalar-makale,834.html>, 05.02.2013.
- <http://www.haberler.com/cezaevinde-baslayan-ortaklik-cezaevinde-bitti-3022740-haberi>, Haber Tarihi: 28 Eylül 2011 Çarşamba Saat 15:20, Doğan Haber Ajansı 28.09.2011 [3022740], 11.02.2013.
- http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=106471, 21.05.2012.
- http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=98951, 6273 Sayılı, 5941 Sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın gerekçesi, 21.05.2012.
- http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=106471, Erişim: 14.12.2012, 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Komisyona Giriş tarihi, 21.05.2012.
- <http://www.veliagbaba.com/anasayfa.php?s=hdk&tip=1&hid=535>, 5.2.2013.

BAYTUN, Bir Ekonomik Suç: Ödeme Tahhüdünü İhlal ve Tazyik Hapsi.....